

Ο Δημήτρης Γληνός και τα ιδανικά των νέων

Μια απάντηση στον Ακαδημαϊκό Όμιλο

Εισαγωγή

Χρήστος Τζήκας

Τον Μάιο του 1932 δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Μελέτη - Κριτική* το κείμενο του Γληνού που παρατίθεται στη συνέχεια. Πρόκειται για απάντηση σε ερώτημα που είχαν θέσει σε πανεπιστημιακούς και διανοούμενους οι φοιτητές του Ακαδημαϊκού Ομίλου.

Ο Ακαδημαϊκός Όμιλος ήταν σωματείο προοδευτικών φοιτητών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Αθήνας που είχε συγκροτηθεί το 1925¹. Σκοπός του σωματείου ήταν η επιστημονική –στον κύκλο των Φιλολογικών επιστημών– και γενικότερα η εγκυκλοπαιδική ανάπτυξη των μελών του².

Μέσα επίτευξης των σκοπών του ήταν οι ομιλίες, οι συζητήσεις και οι εκδρομές σε τόπους αρχαίων και νεότερων μνημείων, ενώ εξέδωσε και τα περιοδικά *Δελτίον Ακαδημαϊκού Ομίλου Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου*³ και *Μελέτη - Κριτική, Μηνιαίο Όργανο του Ακαδημαϊκού Ομίλου*⁴.

Αν και το σωματείο ήταν προοδευτικό, στο περιοδικό που εξέδωσε τα κείμενα είναι γραμμένα στη δημοτική και στην καθαρεύουσα ανάλογα με τις γλωσσικές αντιλήψεις των συγγραφέων. Το 4^ο άρθρο του καταστατικού απαγορεύει τις πολιτικές, κοινωνικές και γλωσσικές συζητήσεις: «Ο Όμιλος μόνον σκοπόν έχει την ανάπτυξιν των μελών,

¹ Ο Τάκης Ταχτικός (Τάσος Γριτσόπουλος) θεωρεί τον Ακαδημαϊκό Όμιλο διάδοχο του ιστορικού σωματείου Φοιτητική Συντροφιά (βλ. Ταχτικός, Τάκης (1938), «Ο Ακαδημαϊκός Όμιλος», *Νέα Εστία*, τόμ. 23ος, τεύχ. 267, 1 Φεβρ., σσ. 200-201), αλλά ο πρώτος ιδρύθηκε το 1925 και η δεύτερη διαλύθηκε το 1929, άρα υπήρχε παράλληλη λειτουργία για μια τετραετία. Μόνο μετά το 1930 ο Ακαδημαϊκός Όμιλος προβάλλει σε μεγάλο βαθμό τις απόψεις που είχε η Φοιτητική Συντροφιά.

² «Το καταστατικόν» (1926), *Δελτίον Ακαδημαϊκού Ομίλου Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου*, έτος Α', αριθ. 1, Ιανουάριος, σ. 29.

³ Εκδόθηκαν το 1926 πέντε τεύχη, το τελευταίο διπλό (Έτος Α', αρ. 1 - 4/5, Ιανουάριος-Απρίλιος 1926) και το 1929 ένα τεύχος (Έτος Β', αρ. 1, Απρίλιος 1929, βλ. Τσικνάκης, Κώστας Γ. (1986), *Ελληνικός νεανικός Τύπος 1915-1936*. Αθήνα: Ι.Α.Ε.Ν. - Γ.Γ.Ν.Γ., σ. 283.

⁴ Εκδόθηκαν 7 τεύχη (Χρόνος Α', αρ. 1 - 6 Φλεβάρης 1932-Γενάρης 1933), Χρόνος Β' αρ. 7, Μάρτης 1933, Τσικνάκης, Κώστας Γ., ό.π., σσ. 530-532.

απέχει δε από πάσης πολιτικής, κοινωνικής ή γλωσσικής εκδηλώσεως. Συζητήσεις περί του νεωτέρου γλωσσικού ζητήματος απαγορεύεται»⁵.

Κατά τον Αλυσανδράτο, το σωματείο έκλινε από την αρχή προς το δημοτικισμό. Ο ίδιος θεωρεί «αντιγραφές» από τον Εκπαιδευτικό Όμιλο τους όρους «Όμιλος» και «Δελτίον» που χρησιμοποιούνται στην ονομασία του σωματείου και του περιοδικού, αλλά στις δυσμενείς συνθήκες της εποχής υπήρξε ο φόβος της μη αναγνώρισης του σωματείου από το Πρωτοδικείο αν εκδήλωνε τον δημοτικιστικό του προσανατολισμό⁶.

Τα πρώτα χρόνια το σωματείο πραγματοποίησε πολλές εκδηλώσεις –ομιλίες, συζητήσεις και εκδρομές– αλλά αργότερα οι δραστηριότητές του ατόνισαν. Το 1930 μια νέα γενιά φοιτητών επαναδραστηριοποίησε το σωματείο και το 1932 εξέδωσε το νέο περιοδικό. Οι σκοποί και τα μέσα παρέμεναν τα ίδια, με μία, όμως, ουσιώδη διαφορά. Το σωματείο τάχθηκε επίσημα με τη δημοτική γλώσσα. Με την έκδοση του νέου περιοδικού θα γράψει: «Απ’ τις αρχές του 1930 βάζονται οι βάσεις μιας νέας εργασίας μέσα στο σύλλογό μας. Ο σκοπός του μένει πάντοτε ο ίδιος: Επιδίωξη της Επιστημονικής μόρφωσης των μελών του, μα αλλάζει ο τρόπος επίτευξης του σκοπού αυτού. Η μόρφωση θα γίνεται πια με τη δ η μ ο τ ι κ ή γλώσσα, που είναι η μόνη εθνική»⁷.

Με το πρώτο κιόλας τεύχος του νέου περιοδικού, ο Όμιλος θα ξεκινήσει μια έρευνα. Στη σχετική ανακοίνωση αναφέρεται στην πολύπλευρη οικονομική, πολιτική, ηθική, και πνευματική κρίση στην οποία ο καθένας, ανάλογα με τις απόψεις του, προτείνει τα δικά του φάρμακα. Όλοι μιλούν για νέες κατευθύνσεις και νέα ιδανικά, στρέφονται στη νέα γενιά και της προτείνουν ανάλογα ιδανικά⁸. Μπροστά σε αυτή τη σύγχυση οι φοιτητές του Ομίλου σκέφτηκαν να ζητήσουν τη γνώμη των σημαντικότερων εκπροσώπων των ιδεολογικών ρευμάτων.

Το ερώτημα τέθηκε ως εξής: «Ποιες πνευματικές κατευθύνσεις νομίζετε ότι πρέπει να ακολουθήσουν οι νέοι;». Αποτάθηκαν κατ’ αρχήν στους καθηγητές της Φιλοσοφίας Θ. Βορέα και Κ. Λογοθέτη, οι οποίοι επιφυλάχθηκαν να απαντήσουν, και έπειτα απευθύνθηκαν στους Ν. Λούβαρι, Χ. Θεοδωρίδη, Ι. Θεοδωρακόπουλο, Ν. Καρβούνη, Φ. Πολίτη, Δ. Γληνό, Δ. Βεζανή.

⁵ «Το καταστατικόν», ό.π.

⁶ Αλυσανδράτος, Γιώργος Γ. (1986), «“Ο Ακαδημαϊκός Όμιλος” της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών (1925-1936)», στο *Ιστορικότητα της παιδικής ηλικίας και της Νεότητας Πρακτικά διεθνούς συμποσίου*, τ. Β. Αθήνα: Ι.Α.Ε.Ν. - Γ.Γ.Ν.Γ., σ. 668.

⁷ «Το περιοδικό μας» (1932), *Μελέτη - Κριτική, Μηνιαίο Όργανο του Ακαδημαϊκού Ομίλου*, χρόνος Α’, Φλεβάρης 1932, σ. 1.

⁸ «Ποιοι δρόμοι ανοίγονται μπροστά μας», ό.π., σ. 19.

Ο Δημήτρης Γληνός μετά τα Μαρασλειακά (1925) και την κατάργηση της Παιδαγωγικής Ακαδημίας, σταμάτησε, έπειτα από μακρά συνεργασία με τη βενιζελική παράταξη⁹, να ελπίζει ότι η ελληνική αστική τάξη θα πραγματοποιούσε οποιαδήποτε προοδευτική εκπαιδευτική και κοινωνική μεταρρύθμιση και στράφηκε όλο και περισσότερο προς την Αριστερά. Το 1926 θα ξεκινήσει την έκδοση του, σοσιαλδημοκρατικής κατεύθυνσης, περιοδικού *Αναγέννηση*. Πιο αριστερά θα κινηθεί στη διάσπαση του Εκπαιδευτικού Ομίλου (1927) και στο περιοδικό *Νέος Δρόμος* 1928-1929. Το 1934 –το πιο πιθανό– γίνεται μέλος του ΚΚΕ και το 1936 εκλέγεται βουλευτής του Παλλαϊκού Μετώπου.

Στην απάντησή του στο ερώτημα των φοιτητών έθεσε τα πράγματα στην πραγματική τους βάση. Κάποιος θα ακολουθήσει το δρόμο του ιδεαλισμού ή του ιστορικού υλισμού, θα συνταχθεί με την καπιταλιστική εκμεταλλευτική κοινωνία ή με την προοπτική της σοσιαλιστικής κοινωνίας.

Απέναντι στις συντηρητικές απόψεις περί καθαρής επιστήμης –έξω από την πολιτική και κοινωνική ζωή– που κατέθεσαν άλλοι διανοούμενοι¹⁰, ο Γληνός αντιπρότεινε την ένωση επιστημονικής θεωρίας και πράξης. Έδειξε ότι ο χωρισμός της αντικειμενικής πραγματικότητας από την επιστήμη και τη δράση των ανθρώπων στο πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο είναι ένα ιδεολόγημα που χρησιμοποιούν οι ανώτερες κοινωνικές τάξεις και οι διανοούμενοί τους για να μην αλλάζουν τα πράγματα στην κοινωνία και κυρίως να μην αλλάζουν οι εκμεταλλευτικές κοινωνικές σχέσεις.

Σήμερα, που με τα μέτρα της κυβέρνησης Μητσοτάκη επιχειρείται η κατάργηση της ακαδημαϊκής ελευθερίας, της ελεύθερης σκέψης και έρευνας και η μετατροπή του Πανεπιστημίου σε άνευρο ίδρυμα μετάδοσης δεξιοτήτων που θα υπηρετεί τα κυρίαρχα συμφέροντα, μακριά από τα κοινωνικά προβλήματα και δρώμενα, το κείμενο του Γληνού γίνεται πολύ επίκαιρο.

⁹ Θυμίζουμε ότι ήταν συντάκτης και υπερασπιστής των νομοσχεδίων του 1913, εισηγητής της γλωσσоекπαιδευτικής μεταρρύθμισης το 1917-1920, ως Γραμματέας του υπουργείου της Παιδείας, και διευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας (σχολή μετεκπαίδευσης εκπαιδευτικών) το 1924-1925.

¹⁰ Π.χ. Ν. Λούβαρις, Ν. Καρβούνης, Μελέτη - Κριτική... ό.π. σσ. 19-20.

Η απάντηση του Δ. Γληνού στη έρευνα των φοιτητών¹¹

Αγαπητοί μου νέοι¹²

Μ' ερωτάτε να σας πω κι εγώ, ποιοι δρόμοι ανοίγονται μπροστά σας και φυσικά, ποιον απ' όλους θα σας συμβούλευα ν' ακολουθήσετε. Ίσως αρμοδιότεροι απ' όλους εμάς της ώριμης γενιάς, είσαστε σεις οι ίδιοι, για ν' απαντήσετε σ' αυτό το ερώτημα. Γιατί το αντίκρουσμα της ζωής, που ζείτε τώρα σεις στα είκοσι χρόνια σας και στη σημερινή κρίσιμη θέση του κόσμου, εμείς δεν το ζήσαμε κι ούτε μπορούσαμε να το ζήσουμε, όταν είμαστε στη δική σας θέση στα πανεπιστημιακά θρανία. Γι' αυτό μπορείτε βέβαια ν' ακούσετε τι θα σας πούμε εμείς οι άλλοι, να τραβήξετε όμως το δρόμο, που θα νιώσετε μέσα σας να σας δείχνει με εσωτερική αναγκαιότητα ο ίδιος ο εαυτός σας. Ν' ακολουθήσετε τη φωνή της συνειδήσής σας, γιατί μέσα σ' αυτή θα μιλάει και κάτι πλατύτερο από το άτομό σας, η κοινωνική και ταξική συνείδηση, που ζει χωρίς άλλο μέσα σας.

Οι δρόμοι που ανοίγονται σήμερα μπροστά σας, δεν είναι πολλοί, είναι δυο. Είτε θελήσετε να τους αναγνωρίσετε είτε όχι, είτε προσπαθήσουν να σας τους κρύψουν μέσα στην ομίχλη των ιδεαλιστικών σοφισμάτων, οι δρόμοι που ανοίγονται μπροστά σας είναι και μένουν δυο: ή θα πάτε με το μέρος της συντήρησης και της αντίδρασης, ή θα πάτε με το μέρος της επανάστασης. *Tertium non datur*¹³.

Μα θα μου πείτε: Τι δουλειά έχουμε μεις με την αντίδραση ή με την επανάσταση; Πολιτικάντηδες ήρθαμε να γίνουμε; Ήρθαμε να σπουδάσουμε μian επιστήμη και να ζήσουμε έπειτα στην κοινωνία με την άσκηση της επιστήμης αυτής. Τι δουλειά έχει η μελέτη της επιστήμης με την πολιτική;

Αλήθεια υπάρχουν άνθρωποι που θα μιλήσουν με φρίκη και αηδία και με έσχατη περιφρόνηση για την «πολιτική» και θα σας ξορκίσουν να μην έχετε καμιά σχέση μ' αυτή την κατάρα του καιρού μας, την «π ο λ ι τ ι κ ή», που χώνει σαν το Μεφιστοφελή την ουρά της στην «καθαρή φιλοσοφία», στην «καθαρή επιστήμη», στην «καθαρή τέχνη» και τα μολύνει όλα.

¹¹ Το κείμενο του Γληνού αναδημοσιεύτηκε με τον τίτλο: "Ποιοι δρόμοι ανοίγονται μπροστά στους νέους", στον τόμο Στη Μνήμη του Δημήτρη Α. Γληνού. Μελέτες για το έργο του και ανέκδοτα κείμενά του (1946). Αθήνα: "Τα Νέα Βιβλία" Α.Ε, σσ. 205-209 και (με τον ίδιο τίτλο) στο Γληνός, Δημήτρης (1975), Εκλεκτές Σελίδες, τόμος τέταρτος. Αθήνα: Στοχαστής, σσ. 27-32.

¹² Διατηρήθηκε η ορθογραφία του πρωτοτύπου.

¹³ [Λατινικά: Τρίτο δεν παρέχεται].

Και όμως και όμως: Δεν πιστεύω να σας ξέφυγε, αγαπητοί μου νέοι, πως και άλλοι συμβουλάτορες, που προηγήθηκαν από μένα, ας αναφέρω τους κ. Λούβαρι, Θεοδωρακόπουλο και Κανελλόπουλο, κάτω από τις βαθυστόχαστες φιλοσοφοντυμένες συμβουλές, που σας έδωκαν, δεν έκαμαν τίποτε άλλο από π ο λ ι τ ι κ ή, απ' αυτή την καταραμένη πολιτική, που πάει να χωθεί σήμερα και μέσα στο $2+2=4$. Και οι τρεις τους κρατώντας από μια φιλοσοφική αγιαστούρα ξόρκιζαν τον «ι σ τ ο ρ ι κ ό υ λ ι σ μ ό» και τίποτα άλλο. Έκαναν καθαρή, καθαρότατη αλλά... ανομολόγητη πολιτική.

Εγώ πάλι από την άλλη μεριά πιστεύω, πως είναι των αδυνάτων αδύνατο να ξεχωρίσει κανείς οποιοδήποτε κλάδο της ανθρώπινης πνευματικής ενέργειας από την πολιτική. Γιατί ο άνθρωπος ούτε σαν άτομο (που ουσιαστικά δεν υπάρχει) ούτε σα σύνολο, μπορεί να μεταβληθεί ποτέ σ' ένα απλό και μόνο θεωρητικό πλάσμα. Ζωή σημαίνει ενέργεια και τρόπος ενέργειας. Τρόπος ενέργειας σημαίνει πολιτική, είτε συνειδητή, είτε όχι. Γιατί δεν υπάρχει ενέργεια του ανθρώπου, που δεν είναι κοινωνικά καθορισμένη. Ο τρόπος λοιπόν που πραγματώνεται η ομαδική βούληση, είτε μέσα στις ομαδικές, είτε μέσα στις ατομικές ενέργειες, είναι πολιτική, αφού στον έναν τρόπο μπορεί να αντιταχθεί ένας άλλος τρόπος.

Μα ας εξετάσουμε τα ζητήματα κάπως ειδικότερα με τη δική σας περίπτωση. Ας υποθέσουμε λοιπόν, «έ ξ ω α π ό κ ά θ ε π ο λ ι τ ι κ ή», ότι ο δρόμος που ανοίγεται μπροστά σας και το μοναδικό χρέος που έχετε, είναι να γίνετε ε π ι σ τ ή μ ο ν ε ς. Τι είναι όμως επιστήμη; Θα μου απαντήσετε: «ένα συστηματοποιημένο σύνολο από γνώσεις, που αναφέρονται σε μια περιοχή από φαινόμενα του φυσικού κόσμου ή της ανθρώπινης κοινωνίας». Ωραία. Ποιος είναι λοιπόν ο σκοπός σας, όταν λέτε πως πρέπει να γίνετε επιστήμονες; Θα μου απαντήσετε: «να οικειοποιηθούμε αυτό το συστηματοποιημένο σύνολο σε μια περιοχή του επιστητού και ν' αποκτήσουμε την ικανότητα από τη μια μεριά να το πλουτίζουμε με νέες έρευνες και από την άλλη να εφαρμόζουμε ένα μέρος από τις γνώσεις αυτές για την ωφέλεια των συνανθρώπων μας». Έτσι λοιπόν αντιλαμβάνεστε την κάθε επιστήμη σαν ένα άθροισμα από μερικές θεωρητικές και πραχτικές ικανότητες, που θα σας προσπορίζουνε και τα μέσα τα ζωής σας.

Ο επιστήμονας είναι ουσιαστικά για σας ένας δεξιότηχνης γιατρός, δικηγόρος, δάσκαλος, θεολόγος κλπ.

Μα εδώ αμέσως γεννιέται μια σειρά από απορίες. Πως δημιουργήθηκε αυτό το συστηματοποιημένο σύνολο από γνώσεις, που το καλούμε επιστήμη; Γιατί έχει τούτη τη μορφή, που έχει σήμερα και τούτη τη θέση, που έχει σήμερα στη ζωή;

Και οι απορίες αυτές μας φέρνουν αμέσως έξω από το γυάλινο πύργο της «καθαρής επιστήμης» και μας οδηγούνε ν' αναζητήσουμε τα κοινωνικά αίτια, που ευνοούνε τα γέννηση, την ανάπτυξη και τη θέση, που έχει σήμερα η κάθε επιστήμη στη ζωή.

Έπειτα μια δεύτερη απορία. Με τον τρόπο της ζωής σας έξω από τον κύκλο αυτής της δεξιοτεχνίας, που θα ασκείτε για επάγγελμα, δεν έχει να κάνει τίποτε η επιστήμη; Η επιστήμη διαλύεται σε ατομικές δεξιοτεχνίες και δεν επιδρά καθόλου επάνω στον τρόπο της ζωής, που πρόκειται να ζήσετε σα μέλη μιας κοινωνίας; Η επιστήμη είναι χωρισμένη από τη ζωή;

Εδώ κι εσείς οι ίδιοι, όσοι δεν είσατε διαλεκτικοί ματεριαλιστές, μα και η ολότητα ίσως από τους δασκάλους σας, θα απαντήσουνε μ' ένα στόμα. Ναι: Τη ζωή ρυθμίζουνε, θα σας πούνε, άλλες «αξίες», ηθικές, θρησκευτικές, κοινωνικές, πολιτικές. Και οι αξίες αυτές δεν πηγάζουν από τη γνώση. Άρα η επιστήμη μπορεί να μελετάει τις αξίες σα δεδομένα, ποτέ όμως δεν μπορεί να γίνει ρυθμιστής τους. Μα αν ρωτήσετε ποια είναι η πηγή αυτών των αξιών, θα πάρετε τις πιο σκοτεινές, τις πιο αόριστες, τις πιο θολές απάντησες. Απάντησες, που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο όλες οδηγούνε στο μυστήριο, στην αποκάλυψη, στο υπερκοσμικό και φανταστικό.

Αυτή όμως η επίμονη τάση να χωριστεί η αξία που ρυθμίζει τη ζωή από τη γνώση, φαντάζεστε πως δεν είναι και αυτή κοινωνικά καθορισμένη; Είναι γνώρισμα όλων των κοινωνιών, που είναι χωρισμένες σε κοινωνικές τάξεις και στηρίζονται στην κυριαρχία μιας τάξης απάνω στις άλλες. Και το λόγο του χωρισμού θα τότε δείτε παρακάτω:

Αν όμως ακολουθήσετε μιαν άλλη σειρά στοχασμών, θα φτάσετε σε διαφορετικό συμπέρασμα. Για θέσετε παρακαλώ το ερώτημα, ποια είναι η σχέση, που κάθε φορά, σε κάθε ιστορική στιγμή της ανθρωπότητας, υπάρχει ανάμεσα στο «είναι», στο «νοείν» και στο «πράττειν»; Η μόνη απάντηση, που μπορείτε να έχετε σε μιαν αντικειμενική έρευνα του προβλήματος αυτού, είναι, πως σε κάθε στιγμή της ιστορικής διαδρομής, σε κάθε ανθρώπινη κοινωνία το «είναι», το «νοείν» και το «πράττειν» είναι αλληλένδετα και αλληλοεξαρτημένα. Το είναι, δηλαδή οι αντικειμενικοί όροι της ανθρώπινης ζωής, κανονίζουνε τη γνώση και αυτή οδηγεί την πράξη, που από την άλλη μεριά κι αυτή είναι κάθε φορά το κίνητρο και το κριτήριο της γνώσης. Και η πράξη πάλι με τα γνώση μαζί επιδρούνε απάνω στην πραγματικότητα και τήνε μεταβάλλουν.

Γι' αυτό και όταν αλλάζουν οι αντικειμενικοί όροι και δημιουργείται νέα γνώση και βγαίνει ένα καινούργιο πρέπεις, ξεσπάει η αντίθεση με το παλιό και δημιουργείται η ανάγκη μιας καινούργιας σύνθεσης. Γι' αυτό και η τάξη, που άρχει

κάθε φορά, θέλει από τη μια μεριά να μονοπωλεί και να κοντρολάρει τη γνώση, δηλαδή την επιστήμη και από την άλλη μεριά να χωρίζει απ' αυτή το «π ρ έ π ε ι» (το «π ρ έ π ε ι» που της συμφέρει) και να το ανάγει σε θεία καταγωγή, για να μην επηρεαστεί από την αλλαγή της γνώσης (δέκα εντολές δοσμένες από το Θεό στο Μωϋσή, η θ ι κ ό ς ν ό μ ο ς, που πηγάζει από την υπερβατική φύση του ανθρώπου κλπ. κλπ.).

Αν αυτό είναι έτσι, τότες η αντίληψη, που περιορίζει την έννοια της επιστήμης στην κατάκτηση μιας περιορισμένης περιοχής του επιστητού, ξεχωρισμένης με σινικά τείχη από κάθε γενική επισκόπηση του επιστητού και από την άλλη μεριά χωρίζει με στεγανά και αδιαπέραστα χωρίσματα την επιστήμη από τη ρύθμιση της ζωής, η αντίληψη λοιπόν αυτής της «καθαρής επιστήμης» είναι και αυτή μια «πολιτική ή αντίληψη» της επιστήμης. Όπερ έδει δείξει¹⁴.

Δικαιούμαστε λοιπόν σ' αυτή την αντίληψη της επιστήμης ν' αντιτάξουμε τη δική μας, που δε χωρίζει την επιστήμη από τη ρύθμιση της ζωής. Και την αντίληψη τούτη για την ενότητα επιστήμης και πράξης τη βλέπουμε να εφαρμόζεται πέρα για πέρα στη μόνη χώρα που θέτει τα θεμέλια μιας νέας αταξικής κοινωνίας, που καταργεί την εκμετάλλευση και βαδίζει προς τον κομμουνισμό, δηλαδή στη Σοβιετική Ένωση.

Σύμφωνα με την αντίληψη αυτή η σπουδή της επιστήμης είναι αναπόσπαστα ενωμένη με τη γενική θεώρηση της φυσικής και κοινωνικής πραγματικότητας. Και η γενική θεώρηση είναι μια επιστημονική φιλοσοφία.

Επιστήμονας χωρίς τέτοια επιστημονική κοσμοθεωρία είναι ένας απλός δεξιότηχης, ένας επαγγελματίας, πολύ κατώτερος από έναν εργάτη, γιατί ο τελευταίος, όταν είναι συνειδητός, έχει, έστω και στις γενικές γραμμές, την επιστημονική θεώρηση του κόσμου.

Με την έννοια αυτή μπορώ λοιπόν να σας πω κι εγώ: Ο δ ρ ό μ ο ς π ο υ α ν ο ί γ ε τ α ι μ π ρ ο σ τ ά σ α ς ε ί ν ε ν α γ ί ν ε τ ε ε π ι σ τ ή μ ο ν ε ς. Μου αρκεί αυτό. Γιατί είμαι βέβαιος, πως τότες τα εννιά δέκατα από σας θα δεχτούνε για μόνη επιστημονική θεωρία, που θα τους ικανοποιήσει, το δ ι α λ ε χ τ ι κ ό μ α τ ε ρ ι α λ ι σ μ ό. Κ' έτσι λέγοντάς σας να γίνετε αληθινοί επιστήμονες, είναι το ίδιο σα να σας λέω: Γενείτε οπαδοί του δ ι α λ ε χ τ ι κ ο ύ υ λ ι σ μ ο ύ.

Κ' έχω τούτη την πεποίθηση, γιατί αυτός είναι και ο μόνος γνήσιος κοινωνικός σας καθορισμός.

Αλήθεια! Σκεφτείτε λιγάκι. Από πού έρχεστε σεις, παιδιά μου; Από ποια κοινωνικά στρώματα; Πού ανήκετε; Το μεγαλύτερο πλήθος από σας είναι φτωχά παιδιά. Η αστική

¹⁴ [Σημείωση: Μαθηματική φράση που χρησιμοποιείται για να δηλώσει ότι το αποτέλεσμα είναι αυτό που ζητείται να αποδειχτεί].

τάξη βέβαια υψώνει μπροστά στα μάτια όλων σας το τίμημα της προδοσίας: θέσεις κρατικές, πελατεία, αξιώματα, τίτλους, για να γίνετε οι πνευματικοί στυλοβάτες της. Ένα τραγικό παιδομάζωμα! Έτσι και οι γιανίτσαροι γίνονταν οι πιο φανατικοί διώχτες των χριστιανών, όπως τα παιδιά των φτωχών, που σπουδάζουν στα πανεπιστήμια και αλλάζουν κοινωνική κατάσταση, γίνονται οι πιο φανατικοί αντιδραστικοί.

Αν όμως ακούσετε τι σας λέει κατάβαθα το αίμα σας, δε θ' αλλαξοπιστήσετε, δεν θα προδώσετε την τάξη σας. Θα πάτε με το μέρος των φτωχών και θ' αγωνιστείτε και σεις για να θεμελιώσετε τη νέα ζωή.

Και τότε θα βαδίσετε με βήμα ακλόνητο στο μόνον δρόμο, που αληθινά ανοίγεται μπροστά σας.

Δ. Γληνός